

BIJLAGEN.

BIJLAGE A.

Lijs van werke deur Ds. Du Toit geskrewe.

U--UITVERKOG.

HET EEUWIG EVANGELIE, rede bij gelegenheid van de jaarlikse vergadering der Z. A. Bijbelvereniging, 7 Dec. 1875, uitgesproken door Wel-Eerw. S. J. du Toit.—Kaapstad: Smuts en Hofmeyr, drukkers, 11 Kasteelstraat, 1876.—U

EERSTE BEGINSELS VAN DIE AFR. TAAL, uitgege deur die Genootskap van Regte Afrikaners. Kaap Kolonie, 1876. - 2e Druk bij D. F. du Toit & Co., Paarl, Kaap de Goede Hoop, 1882. Eerst druk 1000; 2de druk 6000 Eksemplare.

DE CHRISTELIKE SCHOOL, IN HAAR VERHOUDING TOT KERK EN STAAT, door een leeraar der Nederduits Gereformeerde Kerk.— P. J. Malherbe, Paarl, Kaap de Goede Hoop, 1876.—U.

DE TEKENEN DER TIJDEN EN ONZE ROEPING. Uit het Hoogduits van de zendeling Lieb. Naar lands- en tijdsbehoefte voor Z. A. bewerkt door S. J. du Toit, leeraar der Ned. Ger. Gemeente, Noorder Paarl.—Kaapstad, J. M. Belinfante, 1876.—U.

DI GESKIDENIS VAN ONS LAND IN DI TAAL VAN ONS VOLK, (deur Ds. S. J. du Toit in samewerking met andere). 2e Druk.—Paarl, D. F. du Toit & Co., Bepkt., drukkers en uitgewers, 1895, 228 bladsije.

OUDE OF NIEUWE PADEN? (Ds. Du Toit tesame met andere)—U.

REPLIEK OP ALLE RECENSIEN VAN HET WERKJE: "De Christelike School in hare verhouding tot Kerk en Staat", door Ds. S. J. du Toit.—Kaapstad, Smuts en Hofmeyr, drukkers. 11 Kasteelstraat, 1877.—U.

DE ONVERVULDE PROFETIEN, stelselmatig behandeld door S. J. du Toit, leeraar der Ned. Ger. Gemeente, Noorder Paarl. -Paarl, D. F. du Toit & Co., 1878. (2e druk 1880), 240 bl. Eerste druk 1000, 2de druk 3500 Eksemplare; sedert lang reeds uitverkoop.

EEN SPREKEND PORTRET VAN DE LAAT-STE DAGEN, in duidelike trekken getekend door de apostel Paulus, in 2 Tim. 3: 1-9, verklaard en op onze tijd toegepast door S. J. du Toit, leeraar der Ned. Ger. Gemeente, Noorder Paarl (Overgedrukt uit de "Patriot".) Paarl, D. F. du Toit & Co., 1880, 162 bl. —U.

BIJBELS DAGBOEK, Nieuwe Testament, (deur Ds. Du Toit in samenwerking met andere leeraren) Paarl, D. F. du Toit & Co., 1880.—U.

TIJDPREKEN VAN DS. VAN DER LINGEN, uitgegee en van aantekeninge voorsien deur Ds. Du Toit. U.

GESKIEDENIS VAN DIE AFRIKAANSE TAALBEWEGING, ver vrend en vijand uit publieke en private bronne, bewerk deur 'n lid van die Genootskap van Regte Afrikaners. (Overgedruk uit die Patriot.— Paarl, D. F. du Toit & Co., 1880, 146 bl. (Herdruk in 1909).

OP REIS door Duitsland, Zwitserland, Italic, Egypte, Palestina, Turkije, Hongarije, Oostenrijk, Frankrijk, België, Holland en Engeland, deur S. J. du Toit, leeraar der N. G. Kerk te Noorder Paarl, D. F. du Toit & Co., Paarl, 1881, 260 bl.—U.

TRANSVAALSE VOLKSLIDERE, (Ds. Du Toit saam met andere).—U

GODSDIENSTIGE STUKKE (Ds. Du Toit en Cefas).—U.

PROGRAM VAN BEGINSELEN van de Nationale Partij, opgesteld, verklaard en toegelicht deur Ds. S. J. du Toit, Superintendent van onderwijs, Z. A. R.— D. F. du Toit & Co., drukkers, Paarl, Kaap de Goede Hoop, 1882.—U

LIJDEN EN VERTROOSTING, bij het afsterven mijner geliefde echtgenote Elizabeth Jacoba du Toit geboren Joubert. U.

BIJBELLANDEN DOORREISD, (Egypte en Palestina) deur Ds. S. J. du Toit.— Paarl, D. F. du Toit & Co., 1883, 295 bl.—U.

LOVERKRANSEN VOOR TRANSVAAL GEVLOCHTEN en de Transvaalse Deputatie aangeboden, tijdens haar besoek in Europa ten jare 1883 en 1884. Bijeenverzameld deur S. J. du Toit (Lid der Deputatie). Uitgegeven deur en voor rekening van D. F. du Toit & Co., aan de Paarl, Kaap de Goede Hoop, 1884.—U.

DE BECHUANALAND KWESTIE, histories toegelicht, door S. J. du Toit; D. F. du Toit & Co., 1885, 121 bl.—U.

NEHEMIA ALS VOLKSHERVORMER, ook ons ten voorbeeld, door Ds. S. J. du Toit, Superintendent van Onderwijs in de Z. A. Republiek.— D. F. du Toit & Co., Paarl, Kaap de Goede Hoop, 1885.—U.

DE VERDORDE VIJGEBOOM en godsdienstige Beginselvastheid. Twee preken door Ds. S. J. du Toit, gehouden in de Noorder Paarl Kerk.— D. F. du Toit & Co., Paarl, 1885.—U.

DE GAVE DER GEZONDMAKINGEN, door Ds. S. J. du Toit.— D. F. du Toit & Co., drukkers en uitgevers, Paarl, 1885.

DE VRUCHT DES WIJNSTOKS en haar gebruik volgens de Schriften door Ds. S. J. du Toit, Superintendent van Onderwijs, Z. A. Republiek. - Paarl, D. F. du Toit & Co.

ALWEER OP REIS, di slag as Lid van di Transvaalse Deputasi in 1883—4, deur Ds. S. J. du Toit, Superintendent van onderwijs in di Z. A. Republiek.— Paarl, D. F. du Toit & Co., 1886, 209 bl.

MATIGHEID TEGENOVER AFSCHAFFING. Openbare Disputatie tussen de heer Theo. Schreiner, "hoogwaardige hoofdtempelier van de hoge loge van Midden Zuid Afrika," en de Wel-Eerw. heer S. J. du Toit, Superintendent van onderwijs in de Z.A.R., gehouden in de Stadszaal te Pretoria, op de avonden van 27 en 29 Julie, 1886.— Paarl, Kaap de Goede Hoop, D. F. du Toit & Co.

GEMEENTE OF KERKGENOOTSCHAP? door Ds. S. J. du Toit (Overgedrukt uit de "Getuige"). — Paarl, D. F. du Toit & Co., 1886.

DE VRIJE SCHOOL voor het Kaapse Parlement, onrechtvaardig veroordeeld; door S. J. du Toit. D. F. du Toit & Co., 1886. U.

DE KINDERHARP AAN GODS WOORD GETOETST, overgedrukt uit de "Getuige" van 1887.

DI BIJBEL IN AFRIKAANS. Dri Proewe: 1. Letterlike vertaling van Gen. 1 tot 3; 2. Bewerking in Historise Samehang van 2 Sam. 5 en 6 en 1 Kron. 11 tot 16; 3. Vergelykende Vertaling van Luk. 11: 2 4 in Oud-Hollans, Fries en Afrikaans. Met historise inleiding waarin aangetoon word: wat in di saak al gedaan is; wat di verhouding van di skrywer is; wat di plan van di werk is; deur S. J. du Toit, v.d.m.—Paarl, D. F. du Toit & Co., 1889.

AFRIKA: HET LAND DER TOEKOMST, en de Transvaal en zijn goudvelden, door S. J. du Toit.—Amsterdam, J. H. de Bussy, 1890.—U.

JONG AFRIKA, bij Oud- Europa ter School.—U.

De BEDELING DES H. GEESTES, door S. J. du Toit. (Overgedrukt uit de "Getuige".)—U.

EEN NATIONALE BANK.—Overgedrukt uit "De Paarl". U.

AFRIKAANS ONS VOLKSTAAL, 71 Theses of Stellinge, neergeleg en verklaar deur S. J. du Toit, D. F. du Toit & Co., 1891, 142 bl.

HANDBOEK VER GODSDIINS-ONDERWIJS. Op di skool; in di katkesasi; bij di huis, deur Ds. S. J. du Toit.—D. F. du Toit & Co., Drukkers, Paarl, 1892. Tweede druk in 1913.

WERKELIKE GEESVERSKIJNING, Europese en Afrikaanse, oorgedruk uit die "Patriot". D. F. du Toit & Co., Paarl, 1892.—U.

DE LEERSTUKKEN DER SABBATARIERS—disputatie tussen Ds. Du Toit en de heer D. G. J. Scholtz. 2e Druk. D. F. du Toit & Co., Bepkt., Paarl.

DE HUISKERK: bevattende 57 Preken voor alle Zon- en Feestdagen, benevens Zaadkorrels uit 't Levend Woord voor onderlinge bijeenkomsten, huisgezin en binnenkamer en Het Huisaltaar, wenken, bijbelgids, en gebeden voor 't huisgezin door S. J. du Toit, D. F. du Toit & Co., 1893, 484 bl. In 1909 werd 'n nuwe uitgaaf gepubliseer met 'n aantal nuwe preke, terwyl sommige van die oue uitgelaat werd.

DI EERSTE BOEK VAN MOSES, GENOEM GENESIS,—(in Afrikaans vertaald met aantekeninge) Paarl, D. F. du Toit & Co., 1893.

MATIGHEID TEGENOVER AFSCHAFFING, een herdruk van 1. De vrucht des Wijnstoks, door Ds. S. J. du Toit. 2. De disputatie tussen Ds. S. J. du Toit en de hoofdtempelier Theo. Schreiner. 3. Matig drinken aanbevolen, door Sir Duce Duckworth. Paarl, D. F. du Toit & Co., 1894.

DE PREDESTINATIE VOLGENS BIJBELLEER EN KERKLEER, opnieuw in 't licht gesteld door Ds. S. J. du Toit; overgedrukt uit de "Getuige", D. F. du Toit & Co. Eerste uitgaaf 1895; 2de uitgaaf 1912, 298 bl.

HERDENKING DER AVONDMAALSVIERING
TE ABERDEEN, op 31e Maart, 1895, de gemeente
aangeboden bij haar volgende feestviering op 30 Junie,
1895, door Ds. S. J. du Toit. - Paarl, D. F. du Toit
& Co., Beperkt, drukkers, enz., 1895.

PEINZENDE KRISTEN vrijbewerkt, (naar onze
toestanden) naar Broes, 1895.

SAMBESIA OF SALOMO'S GOUDMIJNEN
BEZOCHT, in 1894, door S. J. du Toit, 230 bl. -
Paarl D. F. du Toit & Co., Bepkt, drukkers, 1895.-U.

DI' EVANGELI VOLLENS MATHEUS. -In Af-
rikaans vertaald, met aantekeninge, 119 bl. groot 8 vo.
formaat. Paarl, D. F. du Toit & Co., Bepkt., druk-
kers en uitgevers; 1895.

GANGEN DER EEUWEN, met profetiese Tijd-
kaart. U.

NACHTMAALSVIERING TE KLEIN BOET-
SAP, 22 Dec., 1895. Bezoek van Ds. S. J. du Toit.—
D. F. du Toit & Co., Bepkt., drukkers en uitgevers,
Paarl.

DE OPENBARING VAN JEZUS CHRISTUS,
welke Hij door zijn engel aan Zijn dienstknecht Johan-
nes vertoond heeft. Aan de gemeente der laatste da-
gen verklaard door S. J. du Toit. Overgedrukt uit
de "Getuige", 315 bl., dubbel kolom. D. F. du Toit
& Co., Bepkt, Paarl, 1896.-U.

DE EVANGELIESE GEZANGEN AAN GODS
Woord getoetst, door Ds. S. J. du Toit, overgedrukt
uit de "Getuige".— Paarl, D. F. du Toit & Co.,
Bepkt., drukkers, Hoofdstr.

DE GROTE TEGENSTELLING, preek geleverd
te Somerset Oost, op Zondag, 8 Nov., 1896, over
Mat. 25: 34, 41, door Ds. S. J. du Toit. Overgedrukt
uit "De Getuige". Paarl, D. F. du Toit & Co., 1896.

FERGELIJKENDE TAALKUNDE.

COMPARATIVE GRAMMER.

fan Afrikaans	of English
en Engels, deur	and Cape Dutch,
S. J. du Toit.	by S. J. du Toit.

Paarl, D. F. du Toit....., 1897.

ONZE POLITIEKE AARDBEVING, beschou-
wingen over de Jameson Inval.—Paarl, D. F. du Toit
& Co., 1897.

RHODESIA, PAST AND PRESENT, by S. J. du Toit, founder of the Afrikaner Bond; representative of the Transvaal to London Convention, 1883—84. With sixteen illustrations from photographs by the author.—London, William Heinemann, 1897.

HET KERKJAAR, door S. J. du Toit, waarin behandeld wordt: de 7 Lijdensweken, de 6 weken na Paschen, Hemelvaart tot Pinksteren; de Kerscirkel en de Geschiedenis van 't Kerkjaar; 430 bl. D. F. du Toit & Co., 1897.

BIJBELSE VRAGE EN ANTWOORDE, in Afrikaans; 52 hoofstukke met 12 vrage vir elk. 54 bl. 1897.

MARGRITA PRINSLOO, of liefde getrou tot in die dood. Historiese toneelstuk, uit die tyd van di Grote Trek, deur S. J. du Toit, 1897.

DI OPENBARING VAN JESUS GRISTUS, gesien deur sijn dienaar Johannes; in Afrikaans vertaald, met aantekeninge deur S. J. du Toit. —Paarl D. F. du Toit & Co., Bepkt., 1898.

DIE KONINGIN FAN SKEBA, of Salomo sijn oue Goudfelde in Samesia. Historiese Roman, met Prente, deur Ds. S. J. du Toit. (O'ergedruk uit "Ons Klijntji".) 93 bl. dul. kol.—Paarl, D. F. du Toit & Co., Bepkt., 1898.

DE ONVERVULDE PROFETIEN, naar Tijdsorde gerangschikt en kortelik toegelicht door Ds. S. J. du Toit.—Paarl, D. F. du Toit & Co., 1899.

DE BRIEF VAN JUDAS, als profetiese waarschuwing voor onze tyd, kortelik verklaard door Ds. S. J. du Toit.—Paarl, D. F. du Toit & Co., 1899.

FABIOLA, of di kerk van di katekombe. In Afrikaans bewerk en o'ergedruk uit di "Patriot."—Paarl, D. F. du Toit & Co., 1899.

DE DRIE FORMULIEREN VAN ENIGHEID, met de kerkorde, gelijk die door de Ger. Kerken zijn vastgesteld in haar laatstgehouden nationale Synode. Voor kerkelik en huiselik gebruik uitgegeven door Ds. S. J. du Toit.—Paarl, D. F. du Toit & Co., 1899.

DE GODSPRAKEN VAN JESAJA, opnieuw vertaald en toegelicht. (Overgedrukt uit de "Getuige"). Paarl, D. F. du Toit & Co., Bepkt., 1901.

DE NEDERLANDSE GELOFSBELIJDENIS, korteliks toegelicht (overgedrukt uit de "Getuige"), D. F. du Toit & Co., Bpkt., 1901; ; 94 bl. dub. kol.

DE GEZELLIGE, het boek voor iedereen, vooral voor jongelieden, behelzende voordrachten (proza en poëzie en met muziek); debatten, toneelstukken, de droomuitlegger; de goochelaar; gezelschapsspelen, raadsels, bloemenspraak, voor bruiloften, enz.; eerste uitgaaf 1901; vijfde uitgaaf 1917; 205 bl. dub. kol.

PATRIOT WOORDEBOEK, Afrikaans-Engels; Engels-Afrikaans; eerste uitgaaf, uitgege deur D. F. du Toit & Co. Paarl, 1902; 630 bl.

DISPUTASIE over de verskilpunten tussen de Apostoliese Broeders en de Leer der Ned. Ger. Kerk, gehouden te Somerset Oost op 16 Junie, 1910. Eerste uitgaaf 1910; tweede uitgaaf 1917.

DI PSALME (in Afrikaans fertaald) met aantekeninge.—Paarl, Paarl Drukkers Maatskappij, Bepkt., 1907; 300 bladsije.

DE SCHRIFTVERKLAARDER OF BIJBELS DAGBOEK. Oude Testament. Eerste Deel. Uit verschillende bronnen bewerkt door Ds. S. J. du Toit, 345 bladzijden, dubbel kolom. Paarl Drukkers-Maats. 1907. Tweede deel onvoltooid.

OPEN BRIEF aan allen die nog de Ger. Belydenis en Beginselen zijn trouw gebleven in Zuid Afrika, met de Kerken Ordening der Ger. Kerken onder het Kruis in Z.-Afrika, zoals vastgesteld in een Algemene Kerkvergadering te Strijdenburg, 22 Feb., '10. Paarl, Drukkers Maatskappij, 1910.

PERIODIEKE UITGAWE.

“DI AFR. PATRIOT”, van 1876 tot 1904.

DI AFR. ALMANAK, vanaf 1877

DE “GETUIGE”, van 1882 tot 1903.

“ONS KLIJNTJI”, van 1886 tot 1904.

“STEMMEN DES TIJDS”, van 1905—13.

“ONS TAAL”, 1907, 1908 en 1909.

BIJLAGE B.

GETUIGENISSE OMTRENT DS. DU TOIT.

Ons gee hier twee getuigenisse van twee trouwe vrinde en medestanders, geskrijwe bij geleënheid van Ds. Du Toit s'n afsterwe. Daarna volg enige uittreksels uit koerant-artikels, waarin die owerlijde van Ds. Du Toit aangekondig werd.

I.—DS. F. S. DU TOIT S'N HULDEWOORD.

“ERE WIE ERE TOEKOMT.”

Aan de Editeur van „Het Westen”.

Op Zaterdagavond 19 Mei werd te Pretoria feest gevierd ter ere van Generaal Hertzog, een der voor-naamste kampvechters voor de rechten der hollandse taal, en 'n week daarna, op 28 Mei, is te Dal Josaphat (Paarl) overleden ds. S. J. du Toit, welbekend als de „vader” van de taalstrijd in Z.-Afrika.

Hoe zou die man, ware hij nog in staat geweest kennis te nemen van wat rondom hem plaats vond op 't grote levenstoneel, zich verblijd hebben om te zien welke heerlike vruchten zijn werk nu begint te dragen, nu dat zijn levenstaak afgedaan is! Dit laat ons denken aan zulke episodien in de geschiedenis als die van Wilberforce, de grote strijder voor de vrijheid der slaven, die op zijn sterfbed moest horen dat de strijd gewonnen was in 't Parlement; of van President Lincoln, die door de hand van 'n sluipmoordenaar viel, juist toen de zaak der vrijheid in Amerika zegevierde; of van 'n Generaal Wolfe, de veroveraar van Kanada, die stervend op het slagveld 't geroep hoorde: „zij vluchten!” „Wie vluchten?” vroeg de generaal. „De vijand” was 't antwoord, en met tevredenheid en 'n glimlach op 't gelaat, gaf hij de geest.

Ds. S. J. du Toit zou ook op zijn sterfbed hebben kunnen zeggen: „Al heb ik zwaar moeten strijden voor de rechten onzer taal, dikwels gesmaad en miskend, ja zelfs door eigen landgenoten, mede-Afrikaners, lange tijd bijna alleen moeten vechten in die taalstrijd, toch ben ik dankbaar dat mijn werk niet te vergeefs was, want ik heb mijn volk wakker geschud, de grond werd geploegd en bezaaid en nu schiet 't zaad overal welig op, en brengt heerlike vruchten voort.”

Ik geloof dat zeer weinigen van onze jonge ijver-aars voor de rechten der hollandse en afrikaanse talen zelfs 'n flauw begrip hebben van wat ds. S. J. du Toit heeft moeten doorworstelen in die vroege dagen, 30 jaren geleden, en wat de toestanden toen waren in Zuid-Afrika, zelfs onder ons eigen Afrikaners. Als de geschiedenis van die dagen moest verteld en alles blootgelegd worden, welk 'n dwaas figuur zou menige Afrikaner slaan, hoe beschaamd zou hij niet moeten wezen bij de herinnering aan de vijandige houding, toen ingenomen tegenover mannen die ijverden voor de rechten onzer moedertaal!

Gelukkig, alles is veranderd. Laten diegenen die zo bitter ontevreden zijn erover, dat de moedertaal nog niet tot haar volle recht gekomen is, zich troosten met de gedachte: wij hebben reeds ontzaglijk veel gewonnen, wij leven in 'n land Kanaan, waar onze vaders dertig jaar geleden nog in de woestijn verkeerden, en „alles zal recht komen”!

Ik heb voor mij liggen 't eerste nummer van „Die Afrikaanse Patriot”, uitgegeven op 15 Jan. 1876, 'n klein blaadje in de vorm van 'n stukje briefpapier, en zo groot was die vijandschap en verontwaardiging, dat iets in die „Hotnotstaal” zou uitgegeven worden, dat de redakteur dit niet eens aan de Paarl kon laten drukken; 't moest in 't geheim te Kaapstad gedrukt worden, onder 'n „nom de plume”. Waar staan we vandaag? Laten we dankbaar wezen dat ons volk vandaag de moed heeft haar grote mannen te eren, hen openlik hulde te doen die voor de rechten der moedertaal durven ijveren, zonder door iemand veroordeeld te worden. In elk geval, niemand heeft dr. Gey van Pittius tegengesproken, hem uitgelachen of bespot, of de vergadering verlaten, toen hij in de Afrikaanse taal sprak als voorzitter en niemand heeft uitgeroepen: „Sies! dit is Hotnotstaal!”.....

't Einddoel van „De Patriot” was Afrikaans, doch om dat doel te bereiken, heeft de redaktie het van 't begin af ingezien, dat ons volk eerst moest wakker geschud worden met betrekking tot de rechten der hollandse taal en toen hebben ds. S. J. du Toit en „Oom Lokomotief” op het hardst geijverd om Hollands erkend te krijgen vooreerst in 't Kaapse Parlement. Het „Patriot”-kantoor was in die dagen het brandpunt van de beweging ten gunste van Hollands, en persoonlijk heb ik er aan meegeholpen om die honderden petitities die daar ingezonden werden ten gunste

van 't Hollands in 't Parlement, in orde te schicken en op te zenden naar de heer Hofmeyr en andere erkende vrienden van de Hollandse taal, die ze dan in 't Parlement moesten voordragen. En toen de bespreking van de zaak aan de orde kwam, was 't heel natuurlijk dat de heer Hofmeyr de aangewezen man was om de zaak te verdedigen, want ds. Du Toit was geen lid van 't Parlement. Maar nooit heeft ds. S. J. du Toit getracht in deze zaak z'n eigen trompet te blazen of daarmee eer te behalen.

Evenzo met de oprichting van het Taalmonument te Burgersdorp.

Ds. S. J. du Toit was de man die gevraagd werd het opschrift te leveren voor dat monument. Ik meen dat hij toen op bezoek was bij z'n oude trouwe vriend en medestrijder „Oom” Daantje v.d. Heever te Venterstad.

En wat werd op dat monument geplaatst? Alles wat daar nu op staat, maar tot verbazing van elkeen, was de naam van ds. S. J. du Toit daar niet op! Hoewel hij daar volkomen recht op had om de ereplaats in te nemen, heeft hij die niet gezocht. In de taalstrijd heeft hij gedurende z'n leven geen erekroon, maar veeleer tegenstand en miskennis verduurd. Te groter zou dus de ondankbaarheid van 't nageslacht wezen, als men hem niet ten minste recht liet wederbaren.

2.- MNR. J. A. LIEBENBERG S'N GETUIGENIS.

“PREDIKER, PATRIOT EN STAATSMAN.”

Ds. S. J. du Toit is niet meer. Met zijn heengaan is buiten twijfel een der grootste merkwaardigste en bekwaamste persoonlijkheden van 't wereldtoneel, en bij name van het Zuid-Afrikaanse, verdwenen...

Door de Heere met buitengewone talenten, helderheid van geest, gezond verstand en scherpzinnigheid begaafd, stond hij verre boven zijn tijdgenoten en drong zijn arendsoog door toestanden en zaken heen. Vandaar, dat hij zo dikwels door hen werd misverstaan.

Terecht zei onlangs een oude vader, die hem goed gekend had: “Ds. du Toit is zijn tijdgenoten een honderd jaar vooruit.” Zo is 't. Hij was bij uitnemendheid een MAN. Iemand, die zijn tegenstanders vreze en eerbied wist in te boezemen en tegen wie weinigen hunner opgewassen was. Hij was een man, wie het beter was tot vriend, dan tot vijand te hebben....

Ds. du Toit had een tweeledige roeping, die hij op meesterlike wijze in zijn persoon verenigde. Hij was Prediker en Staatsman bij uitnemendheid. Hij was niet eenzijdig of enghartig. Gevoelde hij zich ge-roepen de gelovigen met de onvervalste, vaste spijze van Gods Woord te voeden, hij droeg ook zorg, dat de maatschappelijke en tijdelijke belangen en welvaart zijns volks gehandhaafd en bevorderd werden. En zo hoort 't, want die dingen zijn onafscheidelik aan elkaar verbonden.

Wat hij door zijn grote invloed voor land en volk gedaan heeft, staat geboekstaafd. Vandaag nog worden de vruchten van zijn onvermoeide ijver tot heil van zijn volk, geplukt. En al is 't, dat de arbeider vaak miskend en geignoreerd werd, zijn arbeid is onuitwisbaar en zal voortleven van geslacht tot geslacht.

Toen ons Volk in schreiende onkunde en in een diepe, doodse slaap op politiek gebied verkeerde en niets afwist van de rechten en voorrechten, welke zij onder een vrije konstitutie konden genieten, was Ds. du Toit het eerste middel in Gods hand, om hen wakker te schudden en voor het maatschappelik leven op te voeden.

Dit deed hij vooral door middel van de Afrikaander Bond, waarvan hij de vader was, en die vandaag nog zulk een kracht en steun voor ons volk is, en door de Pers, bij name de "Patriot". Met onverschrokken moed en taaie lankmoedigheid arbeidde hij steeds met ijver en zelfopoffering voor de belangen van Land en Volk. Hij was een grote kampvechter voor de rechten der Hollandse Taal. Dat die Taal vandaag weer in Parlement, Gerechtshoven en Scholen erkend en geleerd wordt, is ongetwijfeld aan zijn bemoeiing te danken. Ook is 't aan hem te danken, dat wij nog het ongestoorde gebruik van Gods Woord vandaag op onze scholen hebben. Een zaak mogelijk bij slechts weinigen bekend.

Maar vooral had hij een biezondere en eigenaardige roeping op Godsdienstig gebied. Hij was niet slechts een gevierde prediker, maar bovenal een getrouwe Getuige en Wachter op Zions muren, waartoe hij zo bij uitnemendheid geschikt was door zijn uitgebreide, zuiver Gereformeerde beginselen, en ongeëvenaarde ervarenheid in de Schrift. Terecht mag van hem gezegd worden, dat hij "vaardig was in de Schriften" en in de Leer. Het wandelen "op de oude paden" en "de goede weg" (Jer. 6: 16), was immer zijn leuze en streven. Daartoe heeft hij immer getracht de ge-

lovigen op te roepen en aan te sporen. Van alle afwijking in Bijbel- of Kerkleer en van alle oppervlakkige eigenwillige godsdienstdrijverij had zijn ziel een walging.

Als wachter op Zions muren was hij getrouw in 't blazen van de bazuin, en of 't volk al zeide: "Wij zullen niet luisteren," (Jer. 6:17), het ontmoedigde hem niet. Getrouw aan zijn roeping, vervulde hij die, en niemand en niets werd door hem gespaard. Waar het de ere Gods en het heil der kerk gold, verhief hij zijn waarschuwendende stem onbeschroomd en ongevreesd.

Als een Mozes van ouds stond hij getrouw, "verkiezende liever met het volk van God kwalik gehandeld te worden," dan zijn beginselen prijs te geven. In dit geloof, gegrond op Gods onfeilbaar woord, stond hij dan ook pal als een rots totdat hij door de Heer opgeroepen werd om in te gaan in die ruste, die er overblijft voor het volk Gods.

Zijn strijd is volstreden;—zijn wapens neergelegd: zijn woord gesproken: het gordijn gevallen. De verantwoordelijkheid van 't al of niet gehoor gegeven aan de getuigenis van deze dienstknecht des Heren rust op ons, en niets anders blijft er over, dan wat hij zo dikwels gezegd heeft: "dat de dag alles zal openbaren, wie gelijk had en wie niet".

Als Prediker was hij reeds als student beroemd en trok hij de aandacht der Professoren. Het volgende werd mij door een onzer voornaamste leeraren persoonlijk meegedeeld:

"Toen Ds. du Toit zijn proefpreek te Stellenbosch zou geven, ging Professor Hofmeyr naar zijn gade en zei tegen haar: "Als je van avond iets degelijks wenst te horen, dan moet je naar kerk gaan: Du Toit gaat zijn proefpreek leveren."

Hij wist zijn hoorders, niet door de donder van Sinai, maar door het zoetste suizen der stilte, als op Horeb, aan zijn lippen te doen hangen. Daartoe hebben gewis bijgedragen zijn echt Gereformeerde prediking en buitengewone takt van Schriftverklaring. Meesterlik verstond hij de kunst om de Schriften "te openen," en nieuwe en oude dingen uit zijn grote schat van Schriftkennis voort te brengen, waarin hij altijd helder en klaar was.

Nimmer luisterde ik naar hem, of las ik zijn geschriften, of ik kon getuigen, dat ik iets ontvangen had ter opbouwning en versterking van geest en verstand. Men kon herkauwen op wat hij u meedeelde: het was vaste spijs.

Veel dienst heeft hij de Kerk bewezen door zijn trouwe heenwijzing naar de "Tekenen der Tijden" en de "Profetiën," zaken waarin hij uniek was.

Als schrijver mag zijn naam ook met ere genoemd worden en heeft hij veel roem inge oogst. Was hij boeiend, aangrijpend en lerend in zijn prediking, hij was 't ook niet minder in zijn geschriften. Zijn woordenkeus was immer juist en doeltreffend.

Daarbij was hij een onvermoeide en ijverige arbeider. Behalve de vele betrekkingen, die hij bekleedde, was hij Redakteur van "Di Patriot", "Getuige," "Oms Kleintje," en later, tot aan zijn dood, van "De Stemmen", en schreef hij een groot aantal boeken, o.a. twee preekbundels, die overbekend zijn. Immer was hij gereed en vond hij tijd tot werken hetzij door woord of geschrift. Door zijn openbare Disputaties met de heren Schreiner en Scholtz heeft hij de Kerk 'n grote dienst bewezen. Vandaag nog worden die disputaties, zelfs door zijn vijanden, gebruikt om die sekten te bestrijden.

Het heugt me nog goed, hoe eens op 'n morgen ('t was ongeveer in 't jaar 1882) toen hij weer buitengewoon bezig was, zijn reeds godzalig ontslapene moeder, "Tante Betje," bij hem kwam, en hem vriendelijk aanziende zei: "Maar Fanie, mijn kind, wanneer sal jij dan eendag rus?" "Moeder," was zijn antwoord, "ek wil liever op slijt, as op roes." Daaraan was hij getrouw tot zijn einde.

Als christen was hij een voorbeeld (1) van *verdraagzame liefde* jegens zijn vijanden. Het is mij niet nodig hier te herinneren aan de smaad en hoon waaraan hij onderworpen was. Nimmer nam hij wraak, of schold hij terug, maar gaf het over aan Hem, die gezegd heeft: "Mij komt alle wraak toe; ik zal het vergelden." Doch waar iets verkeerd geleerd of ingevoerd werd tegen Bijbel- en Kerkleer, liet hij zijn stem geducht horen. Bij hem was 't: *zaken*, niet *personen*. (2) Van *onverschrokkenheid* in zijn getuigenis voor de waarheid. Hij deinsde voor niemand en niets terug waar hij geroepen werd de waarheid te verdedigen. (3) Van *Nederigheid*. Hij was buigzaam, vriendelijk en minzaam in de omgang. Wist hij met de geleerden en wijzen tot de hoogste sport op te klimmen, hij kon ook tot de bevattig van 't kleinste kind afdalen en met allen over alles meespreken. Zijn grote geleerdheid en buitengewone talenten hebben hem niet opgeblazen gemaakt.

Een vriend zei eens in mijn tegenwoordigheid tegen hem: "Dominee, di Here het jou so veul gawe en talente meegedeel; ek vrees jij sal al te hoogmoedig word." Glimlachend antwoordde hij: "Né, Casper, daarvoor hoef jij ni bang te wees ni; daar is 'n groot klip op mijn kop." Daardoor bedoelde hij dat een Hogere hand hem daarvoor zou bewaren....

Zijn status als Predikant der N. G. Kerk bleef hij tot aan zijn dood behouden, en wat zijn arbeid voor die kerk betekent, en nog betekenen zal, zal de toekomst alleen openbaren.

Zo is dan die getrouwe dienstknecht des Heren, na volbrachte arbeid, zijn eeuwig ruste ingegaan. Naar de mens gesproken werd hij ons te vroeg ont-nomen. Doch de Heere weet best.

De toekomst wekt tot ernstig nadenken. (Ezech. 22:30). Vele vragen doen zich voor. Een er van is: "Wie zal—ik had bijna gezegd: Wie *kan* zijn plaats innemen?" God zelf zal zich een man verkiezen. Op de berg des Heren zal ook in dezen voorzien worden. Hij zal 't werk zijner handen niet laten varen.

Voor wat Ds. du Toit, in Gods hand, voor Land en Volk en voor mij persoonlik gedaan heeft, zij het mij vergund, in alle eenvoudigheid en zwakheid, ook een kranseje op zijn graf te leggen.

J. A. LIEBENBERG.

3.—DIE EDITEUR VAN DIE TRANSVALER HET ALDUS GESCHRIJF :

Zondagmorgen l.l. is Ds. S. J. du Toit in zijn stille woning in Dal Josaphat, distrikt Paarl, de eeuwig Rust ingegaan. Hij had de ouderdom van 64 jaar bereikt.

In hem verliest Zuid Afrika een talentvolle man, wiens buitengewone begaafdheden in dit land diepe sporen zullen achterlaten.

Zelden is er iemand onder zijn volk als profeet opgestaan die zo werd misverstaan, zo verkeerd werd opgevat en beoordeeld als de overledene. Maar wie heeft 't recht van de Afrikaanse taal meer gehandhaafd en bevorderd? Wie was de stichter van de Afrikaner Bond?

Voor de oude Transvaalse Republiek deed Ds. Du Toit veel. In de dagen van lijdelijk verzet was hij het volk tot steun. Later was hij een raadsman, die

gewichtige diensten verrichtte. Zijn ideaal was een Verenigd Zuid Afrika onder eigen vlag. Hij was de stichter van de Afrikaner Bond over heel Zuid Afrika.

Ds. Du Toit was de voornaamste faktor in het tot stand brengen van vriendschappelijke betrekkingen tussen de oude Republiek en Frankrijk, Duitsland en Portugal—laatstgenoemd land in verband met Delagoabaai als haven voor de Transvaal. Zeker hebben weinig andere Zuid-Afrikaanse zonen een gewichtiger rol in de geschiedenis van dit land gespeeld dan de overledene. En zijn werk op politiek gebied, op maatschappelijk gebied, staat, alles tezamen gerekend, kop en schouders boven dat van enig ander. Als prediker, schrijver, staatsman, joernalist—we zouden erbij kunnen voegen als profeet en filosoof, bezat de overledene bijzondere gaven en talenten, en die gebruikte hij niet altijd naar de zin van de mensen, die hij onder de hamer kreeg, doch zeker naar 't beste zijner overtuiging. Is er nog een schrijver of leeraar onder het volk, die werken heeft geleverd als “De Onvervulde Profetiën”, en andere werken van de overledene? Er zijn vandaag honderden van stille woningen waar zijn “Stemmen des Tijds” de lampen brandende houdt en het volk als trouwe wachter waarschuwt. Zijn werken volgen hem! De dag der dagen zal openbaren hoedanig zij zijn geweest en welke de vruchten daarvan zijn voor de eeuwigheid.

Tot dan ruste hier zijn asse in vrede!

4.—“HET WESTEN” (POTCHEFSTROOM) HET DESTIJD S O.M. GESE:

Weer is een van de grote zonen van Zuid Afrika heengegaan. Laatste Zondag-namiddag blies Ds. S. J. du Toit de laatste ademtocht uit in het huis waarin hij zowat 66 jaren geleden het eerste levenslicht zag, namelijk in de oude Voortrekkers-woning, aangelegd door de stamvader van de du Toits, die uit Frankrijk vluchtte, op de plaats Kleinbosch, te Dal Josaphat. Die plaats en woning, waar om nog enige eikenbomen staan door de vluchteling Du Toit geplant, bleef altijd in handen van de Du Toits....

De naam van Ds. S. J. Du Toit is zo algemeen bekend dat het bijna overbodig is hier meer bijzonderheden van die man mede te delen. Hij was echter een van onze grote mannen, en wij mogen onze grote mannen, niet maar zo stilzwijgend laten heengaan, wij

moeten hun nagedachtenis eren, daarom zullen wij hier een korte schets van zijn loopbaan geven...

Zoals reeds gezegd werd 'hij in het jaar 1847 te Dal Josaphat, Paarl, geboren... Hij ging naar Stellenbosch, waar hij in de Kweekschool grote schrandereid openbaarde en met veel lof zijn eksamens aflegde. In die tijd had de kerk te doen met het Liberalisme, dat dreigde de kerk te overmeesteren, en daar de zaak reeds tot het gerechtshof gedreven was, werd het plan opgevat een kerkelijke advocaat te doen opleiden, om de kerkelijke zaken in het hof waar te nemen. Wegens zijn schrandereid en welsprekendheid viel de keuze op de jonge Du Toit. Maar daar het Liberalisme in woede afnam en wegens andere, omstandigheden, werd het plan opgegeven. Wat hem ook veel in zijn studies hielp was de vriendschap van mannen als wijlen de heer Pannevis en wijlen Ds. Van der Lingen.

De eerste standplaats van Ds. Du Toit was Tulbagh alwaar hij korte tijd als hulpprediker werkzaam was, maar het duurde niet lang of hij kreeg vele beroepen en nam die naar de Noorder Paarl gemeente aan. Daar begon zijn publieke loopbaan en richtte hij, met behulp van zijn broeder, de heer D. F. du Toit, nu van Bloemfontein, „Die Genootschap van Regte Afrikaners" op. Het doel van dat Genootschap was de Afrikaanders voor hun rechten en taal te doen ontwaken. De vruchten van de werkzaamheden van dat Genootschap was het oprichten van een Afrikaanse koerant' „Die Patriot", een blad dat grote opgang maakt heeft en waarvan meer notitie genomen werd dan van enig ander nieuwsblad in Zuid Afrika. Door middel van dat blad slaagde Ds. Du Toit er in zijn landgenoten te doen verstaan dat zij een eigen schone taal hadden, en bracht hen er toe in die taal te schrijven en te spreken. Dit was de ontwaking van de Hollandse taal, want door het Afrikaans werd de strijd ook gestreden voor het Hollands. Ds Du Toit zag echter in dat het volk ook op maatschappelijk gebied wakker geschud moest worden, en dat, om dit doel te bereiken, organisatie nodig was. Hij ontwierp dus de konstitutie en 't programma van beginselen van de Afrikaander Bond, het lichaam dat zo snel groeide, en zulk een geduchte politieke macht in het land werd, tot op de huidige dag...

In 1881 werd Ds. Du Toit aangesteld als Superintendent van Onderwijs in de Transvaal. Maar daar hij een schrandere politikus was, speelde hij een voor-

name rol in de Transvaalse politiek, wat dan ook de oorzaak was dat hij in 1884 samen met wijlen President Kruger en Generaal Nicolaas Smit naar Engeland afgevaardigd werd, om het verdrag tussen Engeland en de Transvaal gewijzigd te krijgen...

Weer teruggekeerd zijnde, wijdde Ds. Du Toit zich aan zijn werk, maar liet zich toch steeds in de politiek gelden, en daar hij ook zeer gelukkig was in goud-ondernemingen, verzamelde hij in korte tijd een aanzienlijk vermogen, doch hij verloor dat vermogen weer geheel en al, zodat hij nu betrekkelijk gesproken, als een arm man gestorven is. Nog eens ging hij naar Europa. Teruggekeerd zijnde legde hij zijn betrekking als Superintendent van Onderwijs neder en ging zich aan de Paarl vestigen, waar hij toen optrad als editeur van "Die Patriot", "De Paarl" en "De Getuige".

Het was in die tijd dat hij in aanraking kwam met wijlen de heer Rhodes, met wiens kennismaking hij niet zeer gelukkig was, daar Rhodes, wetende welk een invloed hij onder de Afrikaanders had, hem als een instrument wilde gebruiken om zijn eigen doeleinden te bereiken. Hij werd door Rhodes bedrogen, gelijk zovele anderen, waaronder ook zijn tijdgenoot, Jan Hofmeyr.

Gedurende verscheiden jaren was hij als hoofdredakteur van genoemde bladen werkzaam aan de Paarl, waarna hij toen optrad als hoofdredakteur van het "Dagblad" in Kaapstad, maar die onderneming was niet bijzonder gelukkig. Toen de ongelukkige oorlog van 1889—92 uitbrak gevoelde hij zich gedrongen zich niet aan de zijde der Boeren te scharen, en hoewel hij geen aktief deel daaraan nam, verklaarde hij toch in zijn geschriften aan de zijde van de Britse Regering te staan. Daardoor verloor hij veel van zijn invloed bij zijn mede-Afrikaanders. Wij gevoelen ons echter niet geroepen nu over dit standpunt door hem ingenomen uit te weiden...

Dus eindigde een veelbewogen en werkzaam leven. Hij is een man die veel gewerkt heeft, en bezat ook een buitengewone werkkracht. Van vermoeidheid of het nemen van rust was er bij hem bijna geen sprake.

Hij heeft vele boeken geschreven, meestal godsdienstige werken, waarin hij de Schrift verklaarde, daar hij een Schriftverklaarder was bij uitnemendheid. Hij was niet een gunsteling bij zijn medepredikanten, daar hij voortdurend wees op fouten en gebreken, welke in de kerk inslopen. In dit opzicht werd hij

stellig door velen verkeerd begrepen, want zijn waarschuwingen waren niet bedoeld als hatelikheden tegen de kerk, maar dienden om de Calvinistische leer rein te bewaren....

Hij werd veel miskend, ja ook menigwerf gehaat. Dit was daaraan te wijten dat hij een man was die de moed had voor zijn overtuiging ridderlik uit te komen. Ook was hij in zijn kritiek op zijn tegenstanders zeer scherp en snijdend. Maar dit is lang geen ondeugd. Hij was een van de welsprekendste, indien niet de welsprekendste redenaar, van zijn tijd, en het was immer een lust om naar hem te luisteren.

Veel, zeer veel is het Afrikaanse volk aan Ds. S. J. du Toit verschuldigd. Wij zijn nu nog te dicht bij de man, maar de geschiedenis zal openbaren wat hij voor 't Afrikaanse volk gedaan heeft.

5.--IN DE STEM (BURGERSDORP) HET "II" DIT GESKRIJWE :—

De kranten hebben ons het bericht gebracht, dat Ds. S. J. du Toit na een langdurig lijden heengegaan is. Dat de overledene een man van betekenis voor Z. Afrika geweest is, zal niemand kunnen ontkennen.

De Afrikaner Bond is door hem opgericht en die heeft reeds ontzaglijk veel goeds in dit land voor de Afrikaners gedaan. Ds. du Toit was een man van veel kennis en grote bekwaamheid. Hij verstond de kunst om zo te schrijven, dat de mensen het konden begrijpen en het genoten. Wij hebben het daarom zo diep betreurd, dat de overledene gemeend heeft, in de laatste 14 jaren, een andere weg op politiek gebied te moeten bewandelen, dan het grootste deel van zijn volk. Daardoor is hij als van zijn volk afgezonderd geraakt. De eerste en enigste maal, dat ik het genoegens had om Ds. du Toit in het openbaar te horen spreken was met de onthulling van het taalmonument te Burgersdorp, nu bijna 20 jaren geleden. Z.E.W. beantwoordde toen een adres, dat hem aangeboden werd bij zijn aankomst te B.dorp.. Aan de inhoud van die toespraak was het reeds te horen, dat de samenwerking niet was, zoals men die wel zou hebben verwacht. De woorden kwamen hierop neer, dat de paarden, die de haver verdienen, die niet altijd krijgen. Als ik mij niet vergis, heeft Ds. du Toit toen ook nog bij de grote maaltijd, daar gehouden, gesproken en gezegd, dat de steen waarvan het taalmonument vervaardigd is, wel van het buitenland is ingevoerd, maar dat het voetstuk

een 'echte Afrikaanse klip is, afkomstig van Aliwal Noord.

Als 'dichter kon Ds. du Toit soms de juiste snaar treffen. Denk maar aan zijn Transvaals volkslied.

„Die Vierkleur van ons dierbaar land,
Die waai weer o'er Transvaal.
En wee die God vergeten hand,
Die haar weer neer durf haal.
Waai uit nu in ons heldre lug,
Transvaalse vrijheids vlag!
Ons vijande het weg gevlug,
Nu blink een blijer dag.

Hoewel ook in dit lied bij de woorden: “En wee die God vergeten hand” de grootspraak wat aan het woord is, was dit lied ons altijd veel aangenamer dan het eigenlijk Transvaals volkslied met zijn stuitend hoogmoedige woorden: Dat Vrije Volk, dat Vrije Volk, dat vrije volk zijn wij. Het wil mij soms voorkomen, dat die hoogmoedige woorden de val geweest zijn van de Transvaal...

6. HET ZUID-WESTEN HET O.M. DIE VOLGENDE BEVAT: —

DS. S. J. DU TOIT.

Op een synodale vergadering te Kaapstad, waarop Dr. Andrew Murray presideerde als moderator, raakte hij in gesprek met een van de meest geachte predikanten van de N. G. Kerk, die het weer persoonlijk aan de schrijver vertelde. Dr. Murray zei tot hem: “G—kijk rond in de Zaal en jij zal onder de vele gezichten niet een vinden met zulk een buitengewoon intelligent voorkomen in zijn gezicht als Stefanus du Toit”. Een ridderlik kompliment voor een man van groot verstand door een groot genie en een groot verstand zelf, gemaakt.

Dit mag niemand dan ook ontkennen. De overledene bezat een verstand, een navorsingsijver naar kennis, een ingeboren vernuft, een geest van volharding, durf en doortastende taatheid en geduld, welke niet velen in Zuid-Afrika bezaten of bezitten. Zijn begaafdheid om te organiseren, om gewichtig te worden, om dwarsdoor te tasten, had alleen haar evenknie in Jan Hofmeyr.

Stefanus du Toit bezat alle hoedanigheden, om niet maar een leider, maar een groot volksleider te worden. Niemand was vaardiger met zijn pen, vooral in het

Hollands, dan Stefanus du Toit. Niemand kon dieper zinken in bijbelverklaringen, vooral met toepassing op het dagelijks leven, dan hij. Niemand in gans Zuid-Afrika is er geweest, die bijv. de wederdopers het zo benauwd maakte met tekstslagen in verbinding met diepgaande beschouwingen, als hij.

Hij was een uiterst gerieflike reuzenvriend evenals hij gevaarlijk was om hem als vijand te hebben. Afgezien van de wenselijkheid of een predikant zijn ambt neerleggen zal om zich op de gladde paden van de politiek te begeven, was Stefanus een geboren leider.

Hij was dan ook niet alleen de eigenlike vader van de Afrikaner Bond, doch ook van de Afrikaanse taalbeweging. Zijn schriftelijke verdediging van 't bestaansrecht van het Afrikaans zal een van de bakens van zijn vernuft, navorsingsijver en doorzicht blijven. Dit heeft 'n man als professor D. Hesseling van Leiden ten volle erkend...

Voorwaar, het was een van de ondoorgrondelijke lotgevallen van een natie, dat zij zo spoedig zou verstoffen zijn van zulk een trots in letteren, kunst en theologie. Het bleef grievend tot aan zijn dood. Het bleef bijna een nationale rouw en bij zeer velen in den lande wordt het nu na zovele jaren, dieper dan ooit gevoeld.

BIJLAGE C.

ENIGE GEDIGTE VAN DS. DU TOIT.

IK KAN HAAR NIET VERGETEN.

Twee jaren zijn weldra vervlogen
Sinds ik mijn Bettie grafwaarts droeg;
Nog is de wonde niet genezen,
Die mij uw Vaderhand toen sloeg.
En toch, ik klaag niet, neen, mijn God!
'k Berust blijmoedig in mijn lot;
Maar 'k peins, in de eenzaamheid gezeten:
Ik kan haar niet vergeten.

Twee jaren zijn welhaast verlopen;
'k Zocht troost in mijn verdriet en smart;
'k Toog heen waar oorlogsvlammen woedden,*
Maar 'k had een ander strijd in 't hart.
Die oorlog is reeds lang volstreên,
De krijgers keerden huiswaarts heen.
Maar 'k zucht, al mocht geen mens het weten;
Ik kan haar niet vergeten.

Twee jaren heb ik haast doorworsteld;
Ik zocht in arbeid rust der ziel,
In werkzaam-zijn door bezige uren
Tot de avondschatuw nederviel.
Maar als ik laat in de avondtijd
Vermoeid is van de levenstrijd,
Waarin 'k mijn krachten had gemeten,
Dan kan 'k haar niet vergeten.

Twee jaren moest ik zo doorleven;
'k Doorreisde intussen zee en land;
Door feestgedruis en hoofse weelde,
Spoedde ik mij voort, van stand tot stand;
Maar uit den vreemde weergekeerd,
Was 't mij als werd ik niet begeerd;
In volksgewoel en jubelkreten
Kon ik haar niet vergeten.

* De Mapoch oorlog.

Twee jaren moest ik 't pad bewandlen,
 Dat plicht en roeping mij gebood.
 Men sprak: "Waarom alleen gedragen,
 Waar 't leven zoveel hulpe bood?"
 Maar 't was of 'k haar die met me leed,
 Door andre hulp een onrecht deed,
 En fluistrend sprak steeds mijn geweten:
Ik mag haar niet vergeten.

Twee jaren haast,—en ach, hoe lange
 Duurt nog mijn reis door 't aardse dal?
 Dat kan mijn God alleen bepalen,
 Met al wat mij weêrvaren zal.
 Maar wat ook nog mijn lot mag zijn,
 't Zij vreugde, of strijd, of lust, of pijn,
 Tot d' uitroep mag ik mij vermeten:
Ik zal haar nooit vergeten.

Pretoria, 5 Augustus 1884.

GEENE LIEFDE ZONDER WONDE.

"En ook een zwaard zal door uwe ziel gaan".— Luk. 1:53.

"Zij zullen hem aanschouwen, die zij doorstoken hebben, en zij zullen over hem rouwklagen als met de rouwklage over een enige zoon". Zach 12:10.

"En ik zag, en ziet, in het midden van de troon, en van de vier dieren, en in het midden van de 24 ouderlingen, een Lam, staande als geslacht".— Op. 5:6.

Drie malen heb ik reeds bemind,
 Maar nimmer zonder smarte;
 Wat levensheil 'k ook daarin vind,
 'k Voel steeds een wonde in 't harte.
 Wijn 'k peinzend dit mijn lot bedacht,
 Werd 'k tot de erkenning steeds gebracht;
 "Geen hart op aarde zonder zonde,
 Dus ook geen liefde zonder wonde."

En toch mijn hart was niet gerust,
 De wonde niet genezen;
 Mij dacht: "die reine hemellust,
 Moest toch wel smartloos wezen."
 Maar 'k vond mij, kwellend dag en nacht,
 Steeds tot de erkenning weergebracht:
 "Hier klopt geen harte zonder zonde,
 "Hier gloeit geen liefde zonder wonde."

'k Zag in de geest een reine Maagd,
 Aan trouwe man verbonden,
 Die "'t Heilge'" onder 't harte draagt,
 En toch verdacht van zonden;
 Verlaten, haast met schand' gedood;*
 Hoe brak haar 't hart in zulk een nood!
 Hier op deze aard, vol leed en zonde,
 Voelt heilge liefde 'n dieper wonde.

'k Zag bij het kruis een moeder staan;
 Geen mens minde ooit zó hartlik;
 Een zwaard is door haar ziel gegaan,
 Geen mens minde ooit zo smartlik;
 Haar min was hemels, rein en zoet,
 En toch bezweek haar droef gemoed.
 De reinste ziel heeft ook haar zonde,
 Hoe teerder min, hoe dieper wonde.

Maar Hij die aan die kruispaal bloedt,
 Om zondaars te bevrijden,
 Zijn liefde is rein, rein zijn gemoed,
 Vanwaar dan dit zijn lijden?
 Ik zie de speersteek in zijn zij',
 En 'k voel: die wond is, ach, van mij!
 Zijn schuldloos hart was zonder zonde,
 En toch zijn liefde heeft haar wonde.

'k Zag midden in de Hemeltroon
 Een Lam bedekt met wonden;
 Mij dacht: hier blinkt 'n gloriekroon,
 'n Wereld zonder zonden.
 'k Viel voor dat Lam, met dank vervuld,
 Bij 't teken van vergeven schuld.
 Gedelgd is hier nu elke zonde,
 Maar eeuwig blijft de Liefde-wonde.

Hoe zou ik dan bij aardse min,
 Geen liefdesmart verdragen?
 Hoe zou 'k, met zondig hart en zin,
 Mijn liefdewond beklagen?
 Neen, 'k eer de Liefde ook onder smart,
 'k Smaak mingenot met bloedend hart;
 Want 'k voel, geen hart is zonder zonde,
 Hier is geen liefde zonder wonde.

Carolina, Z.A.R., 14 Febr. 1885.

* Volgens Matth. 1:18-20 stond Jozef op 't punt Maria als erloze te verlaten, waarop zij, volgens Joodse wet, gestenigd moest worden.

DI AFRIKAANSE TAAL.

Gen Hollans' Duits of Frans,
 Gen Engels of Jafaans,
 Gen Kaffers of Boesmans,
 Al goi jy almal in di skaal,
 Fer ons kan hulle nooit ophaal
 Di ware Afrikaanse Taal.

Ofskoon ons taal hiir blyf,
 En idereen dit skryf,
 Net na di wind hom dryf;
 Di Afrikaans blyf daarom reg:
 Wat regtig goed is word ni sleg,
 Al trap jy hom, of goi hom weg.

Ofskoon gen een dit leer,
 Mar ongepermitteer
 Ferfoei, ferknoei, onteer;
 Ons Moedertaal blyf daarom goed:
 Ons taal sit in ons murg en bloed,
 En groei nog op in te'enspoed.

En twyfel jy hiiran?
 Myn liwe goeie man,
 Fat jy di boek dan an*!
 Ek wed as jy ons spraakkuns leer,
 Dat jy gen taal so hoog sal eer,
 Nou kom, seg: TOP! man; en perbeer.

TRANSSVAALSE FRYHYDSLID.

Di Fiirkleur fan ons diirbaar land,
 Di waai weer o'er Transvaal,
 En wé di Godfergete hand,
 Wat dit weer neer wil haal!

Waai hoog nou in ons heldre lug,
 Transvaalse, Fryhydsflag!
 Ons fyande is weg geflug;
 Nou blink 'n blyer dag.

Feul storme het jy deurgestaan,
 Maar ons was jou getrou;
 En nou di storm is o'ergegaan,
 Wyk ons nooit weer fan jou.

* (Gescrijwe vir die Eerste beginsels van die Afrikaanse Taal.)

Bestormd deur Kaffers, Leeus en Brit,
 Waai jy steeds o'er hul kop;
 En tot hul spyt anskou hul dit,
 Ons hys jou hoger op!
 Met lage lis haal Albion
 Ons faandel stilweg neer;
 En doen toen net al wat hul kon,
 Dat ons hul flag moes eer.
 Ons sou dan alles daarby wen,
 'n Telegraaf en spoor;
 As ons di Rooiflag wou erken,
 Mar dit wou ons nie hoor.
 Fiir jaar lank het ons mooi gepraat,
 Om weer ons land te kry:
 "Ons fraag jou, Brit, gen goed of kwaad;
 Gaan weg, en laat ons bly!"
 Mar toen di Brit ons nog fererg,
 Toen fat ons di geweer;
 Ons was al lank genoeg geterg,
 Nou kon ons tog ni meer.
 En met Gods hulp het ons di juk
 Fan England afgegooi;
 Ons is weer fry; geluk, geluk;
 Nou waai ons flag weer mooi!
 Dit het ons heldebloed gekos;
 Mar England nog feul meer;
 So het di Heer ons weer ferlos!
 Ons geef Hem al di eer;
 Waai hoog nou o'er ons diirbaar land,
 Waai, Fiirkleur fan Transvaal!
 En wé di Godfergete hand
 Wat jou ooit neer wil haal!

KERELS, PAS OP !

Ek ken 'n mysi, mooi en klyn,
 Pas op !
 Nou is sy grof, net nou weer fyn,
 Pas op! Pas op!
 Betrou haar nou,
 Dan fop jy jou.

Sy het twé ogiis, bruin en saf,
 Pas op !
 Eers loer sy skuins, en dan weer af,
 Pas op! Pas op!
 Sy sal jou fop,
 Jou eselkop!
 So fyn as gouddraad is haar *haar*,
 Pas op !
 En wat sy seg dit jok sy maar,
 Pas op! Pas op!
 Betrou haar nou,
 Dan fop jy jou.
 Haar halsi is so wit as ys.
 Pas op !
 Sy weet ook hoeveul sy moet wys,
 Pas op! Pas op!
 Betrou jy haar,
 Dan is dit klaar.
 En geef sy jou een mooie kans,
 Pas op !
 Want *fraag* jy haar...dan draai sy om,
 En jy 's gefop.
 Daar loop jy heen
 Met 'n bloue skeen!

— — — — —

DI KLAAGLITJI FAN DI OS.

Toen ek nog mar 'n kalfi was
 Moes ek al onreg ly:
 Myn melk gaan in di mens syn glas
 Di o'erskiit kon ek kry.
 Di skaaplam loop saam met di ooi,
 Di merri met haar vul;
 Hul speul en suip...dit is so mooi—
 En ek word maar gekul.
 Di heel dag staan ek in di kraal,
 Al het ek nog so dors;
 En word di koeie saans gehaal,
 Dan kry ek eers di bors.
 Net soos myn ma di melk laat sak,
 Moet ek opsy gaan staan:
 Want as ek dan di tepel pak,
 Word 'k op myn kop geslaan.

Di skaap selfs, ag, di is so fyn,
 Hul kry di beste wei;
 Mar grofste gras is goed fer myn,
 Wat altyd uitskot kry.
 Di pèrd en muile kry hul kos,
 So lekker as soet koek;
 Hul in di stal—ek in di bos—
 'k Moet self myn kos gaan soek.
 'n Sagte tuig kry muil en pèrd,
 Om lekker te kan trek;
 Myn rug di kry di aap syn stêrt,
 Di juk hard op myn nek.
 Di pèrd trek in di spider fraai,
 En word dan nog gestreel;
 Maar myn wa word mar opgelaai—
 Transportwa is myn deel.
 Di pèrd loop lig met toom en saal;
 'n Pakos het dit naar:
 'n Riim word deur syn neus gehaal;
 Syn pak is hard en swaar.
 'n Pèrd loop in di mooie straat,
 Met ligte ysters aan:
 Wyl myn pad deur di bosse gaat,
 Of waar di klippe staan.
 En is di pèrd eens oud en moê,
 Hij kry genadebrood;
 Dan moet ek na di slagter toe,—
 Myn loon is dan di dood.

Aan de Gwelo, 19-9-'94.

ANTWOORD FAN DI PERD HIIROP.

A né, jy moet ni praat, ou maat!
 He! Ha!
 Jy weet ni fan swaar kry en ly;
 Ja! Ja!
 Jy wat soos skilpad kruui, so lui!
 Hé! Hé!
 Jy het nog nooit gesweet, jy weet;
 Né! Né!
 En jy 's fer sla bra dof, ou mof!
 He! Ha!
 Di mens moet jou uitstof, ou mof!
 Ja! Ja!

Dit dreun vér deur di lug,
 Dit dreun vér deur di lug: gesug,
 Gesteun, asgaai-gekletter,
 Waar uil en wolf voor vlug.
 Hy hef syn skildvel op,
 Hy hef syn skildvel op en klop
 Tot drimal met syn kiri,
 Toen was di dans gestop.
 Hul val almal vooro'er,
 Hul val almal vooro'er, en hoor
 Wat hul Kaptein sal melde
 Gen asem word gehoor.
 "Kom, kroos van Matchobaan,*
 Kom kroos van Matchobaan, hoor dan
 Hoe julle, ontaarde lafaards,
 Myn ryk het laat vergaan.
 "Vanhiir tot in Natal,
 Vanhiir tot in Natal, o'eral
 Bewoon was heel di wereld
 Met stamme sonder tal.
 "Mar vér van uit di Noord,
 Mar vér van uit di Noord, kom voort
 Held Gaka, met syn impis,
 En het hul uitgemoord."
 Hij vul syn hand met as,
 Hij vul syn hand met as van gras,
 Wat wegbrand voor syn vingers,
 Of dit 'n vuurkool was.
 Hy blaas di as toen weg,
 Hy blaas di as toen weg en seg:
 "So 't Gaka oek di lafaards
 Vernitig sonder veg.
 "Toen het ons di asgaai,—
 Toen het ons di asgaai geswaai,
 Wat elke Sulu, voor hy vrou vat
 Eers in di bloed moes baai.
 "Mar toen kom daar di Boer,—
 Mar toen kom daar di Boer met roer,
 Deur lafaards uitgevinde,
 Wat agter skanse loer.
 "Met hul kon ons ni veg,—
 Met hul kon ons ni veg, en weg
 Trek toen Salkats, en stig hiir,
 Di Moordstad wat daar leg.

* Grootvader van Lobengulu.

“Mar né, daar leg gen stad,
 Mar né, daar leg gen stad, dis plat
 Gebrand met eie hande
 Eer Rhodes dit het kon vat.

“Ons land het net een fout,
 Ons land het net een fout: di goud!
 Daar hol di Rojas agter,
 In lande warm en koud.

“Rhodes gé ons di geweer,—
 Rhodes gé ons di geweer en sweer:
 Ons kan ons land behou,
 Daar hy net goud begeer.

“Jul denk jul kon ook skiit,—
 Jul denk jul kon oek skiit— verniit,
 Want Rhodes laat kogels regen,
 En bliksems laat hij skiit.

“Vergaan is nou myn ryk,—
 Vergaan is nou myn ryk, myn lyk
 Leg in di verre bosse,
 Waar 'k vluggend heen moes wyk.”

* * * *

Hy swyg en 'n gekreun,
 Hy swyg en 'n gekreun, gesteun.
 Gejammer vul di lugruim,
 Waar d'aard van donderdreun.

Hy roep d' Indunas saam,—
 Hy roep d' Indunas saam by naam;
 Vuur straal daar uit syn oge;
 Hy leg op hul di blaam.

“Jul het al dag geseg—
 Jul het al dag geseg: Veg! - Veg!
 Mar toen di witman ankom,
 Toen vlug jul almal weg!!”

'n Induna wat dit op—
 'n Induna vat dit op: “Wag, stop!
 Moet ni ver ons verwyd ni;
 Di skuld leg op jou kop.

“Jy het ons volk verlei—
 Jy het ons volk verlei, ja jy,
 Toen Rhodes syn Mond kom goud vra,
 Met sag en soet gevlei.

“Toen het ek jou gevra—
 Toen het ek jou gevra: Seg ja,
 Dat ons di witmens doodsteek,
 Of uit ons land uit ja.

“Mar jy wou my ni hoor—
 Mar jy wou my ni hoor, gen oor
 Wou jy d' Indunas leen ni;
 Jy het ons volk vermoor.

“En toen ons moes gaan veg—
 En toen ons moes gaan veg, toen leg
 Jy by jou vrous en bijn drink,
 En vlug lafhartig weg!”...

* * *

Daar rijs 'n woedende onweer op,
 Di donders rol en kraak...
 Verwoeder hef Loben syn kop,
 Tot dit di wolke raak;
 Di bliksem uit syn fonklende oog,
 Klijf met di weerlig saam di boog;
 Saam met die ha'elgekletter
 Dreig hij hul te verpletter.

Di afgrond open weer syn mond,
 En braak 'n warlwind uit—
 Goi rook en stof en klippers rond,
 Met vreeslik stormgeluid;
 Di storm neem-toen 'n liggaam aan;
 Salkats siin ek as reus daar staan;
 Syn kop tot in de wolke!
 Syn voet diep in di kolké!

Hy brul: “swyg, lafaard! domkop! swyg!
 Wil jy myn volk verwijs?
 Jy is ni wérd dat ek jou dreig,
 In al jou nitigheid!
 Myn land het jy an Rhodes verkoop;
 Jy 't voor di vyand weggeloop;
 Swyg, basterseun, verrader!
 Onwaardig an jou vader!...”

Toen was dit of di aard vergaan;
 Dis weerlig rondom heen;
 Di donders kraak, di hagels slaan,
 Dit wentel al deur-eén.
 Di storm ruk di twé geeste rond;
 Di res leg kreunend op di grond;
 Nooit was 'n nag so donker:
 Daar blink geen stergeflonker.

Mar wi verskyn in silwer lig?
 En kleding wit nes sneeu,
 Met sagte kalmte op di gesig,
 Tog kragtig nes 'n leeu!

Dis Piet Retief—kalm blyf hy staan,
 En kyk 'n poos di twisstorm aan;
 Hy spreek, en in syn rede
 Spreek reg en tog oek vrede:

“Swyg, lafaards, wreed barbaarsgebroed!
 Hou met jul rusi op!
 Dit is al di onskuldige bloed,
 Wat tuiskom op jul kop.
 Di bloed het lank geroep om wraak:
 Vergeldingsdag is nou genaak.
 Daal in jul kerker weder!
 Sink in di afgrond neder!”

Meteen kom daar 'n bliksemstraal
 En slinger hulle neer...
 Ek siin hul in di afgrond daal;
 En stilte keer toen weer.
 Ek siin Retief lanksaam verdwyn;
 Dis nes di dageraad verskyn;
 Ek siin di morresterre
 Wat lustig blink van verre.

Di engel van di dageraad,
 Met palmtak in di hand,
 Op gindse heuweltoppe staat;
 Syn glans o'erstraal di land.
 'k Siin Spoortrein—Handel—Delwery—
 Di Boer graan maai—di vé di wei—
 Di land besaai met stede—
 Di wolke ryk, in vrede..

Di engel spreek: “Eens is di goud
 Ver Salomo hiir gehaal;
 Di Tempel word haas weer herbouwd,
 Di goud sal weer daar straal.
 Graaf, Delwer! hiir leg skatte meer
 As Schebas koningin beheer.
 Di land, sy ruim gesegen...
 Met sonneskyn en regen!”

An di Shangani-riviir, op di vlugpad, waar Lobengulu syn vervolgers het laat vlug vóór di goddelike wraak hom getref het, geskrywe tussen di geraamtes van gesneuwelde mense en perde,—9 Sept, 1894.

ZIMBABWE'S HELDENGRAF.

'k Doorkruisde de ruïnen;
 'k Kroop onder 't bosstrueel;
 'k Klom boven op de muren;
 Ik zocht, en zocht zoveel.

Ronddolend door het bouwwerk,—
 Ruïnen eeuwen oud,—
 Stuit 'k op een nieuwe omtuining,
 Zo vers nog opgebouwd.

Ik zie tussen de tralies
 Een graf, nog pas bedekt,
 Dat Wilsons dappere bende
 Tot laatste rustplaats strekt.

Een krans van wilde bloemen,
 Vergaard door vriendenhand,
 Versiert het verse graf slechts,
 Hier in dit verre land.

Wartoe een sierlik grafzerk
 Uit England ver gebracht? ...
 Zimbabwe is hun grafsteen,
 Gebouwd door 't voorgeslacht! ...

Ik plukte verse bloemen,
 Vlocht ze in dezelfde krans;
 'k Deed zulks voor verre vrienden;
 'k Voel wat zij voelen tans.

'k Zit aan dit graf gekluisterd,
 Totdat de nacht betreft;
 't Is me of de verse aardhoop
 Een nieuwe zaadkiem dekt;—

Een zaad dat zal ontkiemen
 Met nieuwe levenskracht,
 En 't land nog meer doen bloeien
 Dan onder 't voorgeslacht.

Een zaad was elk bloeddruppel,
 Geofferd voor dit land,
 Bevochtigd door de tranen
 Van vriend en bloedverwant.

Ja, verre vriend en magen!
 Ik heb uw doon bezocht:
 Ik voelde uw smart en zegen,
 Toen ik die bloemen vlocht.

Verfrissende avondkoelte,
 Die tans mijn slapen kust,
 Brengt gij de dank der moeder
 Van hem die tans hier rust? ...

Zegt, zachte lenteluchtjes,
 Die spelen om dit graf!
 Brengt gij de stille zuchten
 Van verre vrienden af?...
 Ik voel, ja, 'k voel uw zegen
 Ja zegen voert ge meê;
 Die zuchten brengen zegen;
 Geboorte toch baart wee.
 Gij, heldre lentedroppen!
 Fris als de morgenster,
 Zijt gij de stille tranen
 Van vriend en maag zo yér?...
 Slaapt zacht, betreurde doden!
 Hier in dit stille oord;
 Reeds is uw dood gewroken;
 Uw bloed brengt vruchten voort.
 Slaapt zacht op zulk een rustplaats!
 Daar dacht ge wis niet aan,
 Toen men Zimbabwe noemde,
 Dat hier uw graf zou staan
 Uw naam duur' als dit bouwwerk,
 Dat yroegere glorie zag!
 Weldra verrijst de morgen
 Van een veel schoner dag.
 Zimbabwe, 2 Oct. 1894.

HENDRIK EN LETTI.

(*'n Ferhaal uit di Transvaalse Fryhyds corlog.*)

'k Hoor "Kalwerliifde" menigmaal
 As kinderspel misprys,
 Wat nes 'n morgenwolk ferdwyn,
 Sodra di son ferrys.
 En meesal is dit oek mar so:
 Ons kinderfreug ferdwyn
 Gelyk 'n aangename droom,
 Hoe werklik dit oek skyn.
 Beloftes word weldra ferbreek,
 En andere gedaan;
 Ferbintennisse losgeknoop,
 En nuwe angegaan.
 Mar so was dit met Hendrik ni,
 En Letti ewemin;
 Fan kinds af was hul tve ferloof,
 In onferbreekbre min.

Hy het syn liefde haar gegé,
 Syn liefde was getrou:
 Sy het an hom haar woord gegé,
 En sy het woord gehou.

Syn hart was trou tot in di dood,
 Tot in die koue graf;
 En wat ook later mog gebeur,
 Sy staan hom nimmer af.

* * * *

Hoe mooi is di wereld fer 'n jong kinderhart!
 Tog het oek di wereld fer kinders reeds smart.
 Fer Hendrik en Letti was alles so skoon
 Ni fêr fan makkaar het hul ouers gewoon.
 Gen Eden gaf Adam en Eva meer freug,
 As Hendrik en Letti genoot in hul jeug.
 Ni fêr fan Pretoria, 'n pragtige oord,
 Daar leefde en minde di twe ongestoord,
 Mar jong onderfind hul wat skydingsmart seg;
 Haar ouers fêrtrek na di Hogefeld weg.
 Daar is dit feul beter fer fêboerdery,
 Mar swaar fal dit Hendrik en Letti te sky.
 "Myn Letti, nou gaan ons so fêr uit makkaar;
 Sal jy my jou hart en jou hand trou bewaar?"
 "Myn Hendrik, myn hart het ek jou afgegé;
 En waar jy oek gaan mog, neem oral dit mé."
 "Myn Letti, ek weet ni, mar 'k foel tog so bang;
 Jy gaan tog so fêr weg, en molik so lang."
 "Ag, Hendrik, myn hart is nes d' aarde so wyd;
 Myn liefde is duursaam, so lang as di tyd."
 "Mar, Letti, hoeveul kan in di tyd gebeur,
 Om ons jonge harte met smart los te skeur?"
 "Myn Hendrik, laat al di gedagtes mar bly;
 Ek blyf jou getrou, blyf jy trou mar an my."
 "Myn Letti, nou gaan dan, gaan frolik mar heen!
 Niks sal ons ooit skyde, di dóod mar alleen."
 Sy spreek ni, mar gé hom 'n hartelike kus;
 En Hendrik neem afskyd, syn hart is gerus.

Ag jare is ferlope,
 En feul daarin gebeur;
 Mar niks kan troue harte
 Op aarde ooit los skeur.
 Ja, Hendrik het syn woord gehou,
 En Letti blyf an hom getrou.

Ja, swaar fal hul di proeftyd,
 Di proeftyd duur so lang;
 En swaar was hul beproewings,
 Beproewings droef en bang:
 Mar wi syn hulp fan God ferwag,
 Ontfang fan Hem fer alles krag.
 Syn fader is gesterwe,
 Syn moeder trou toen weer;
 Mar dit was haar famili
 Tot skade en oneer:
 Di fader breng hul goed glad deur,
 En het hul hart met smart ferskeur.
 Haar ouers was foorspoedig,
 Werd ryk en hoog in stand;
 En Letti kryg feul minnaars,
 Wat fraag haar hart en hand:
 Want in Transvaalse dogtren ry
 Streef geen in skoonhyd haar ferby.
 Haar Hendrik sag sy selde,
 Want hy woon fér fan haar;
 En dan kom daar gerugtes
 Fan hom, mar sleg en naar;
 Want is 'n mens in tegenspoed
 Dan spreek mar wynig fan jou goed.
 Mar Letti blyf standfastig,
 Fer laster is sy doof;
 So lank as hul haar Hendrik
 Fan haar mar ni ontroof;
 Want troue liifde is 'n fuur
 Wat armoe en oneer ferduur.

* * * *

Al duur di donkre nag oek lang,
 Al is hy bang,
 Di lig sal dage:
 Al pak di donker wolke dig,
 Di sonnelig
 Breek deur di flage.
 Al duur dit menig lange jaar,
 Di blye paar
 Kryg hul ferlange:
 "Hendrik en Letti is getroud!"
 Juig, jong en oud,
 Met feesgesange.

Ag, mog ons liwe Heer jul twé
 Feul segen gé,
 En lang nog spare;
 In plaas fan smarte in jul jeug,
 Geef Hy nou freug
 Fer feule jare!

* * * *

Di witbroodsweke is ferby,
 Di bruilofsdage al ferloop
 Di twe gaan na di Myne ry,
 Om fer hul huishou in te koop;
 Want nou gaan hul die wereld in,
 En yge huishouding begin.

Hul kom fan Kimberley na huis,
 Met huisbehoefte uitgerus.
 "Myn Letti, nou 's ons spoedig tuis!"
 Seg Hendrik, en geef haar 'n kus.
 "Ja in ons yge huis te wees,"
 Seg sy "bogeer ek allermees."

Hul ry juis langes Mooirifir,
 Daar fal toen net di eerste skoot.
 "Ag, Hendrik, wat is dit nou hiir?"
 "Wees stil, myn hart, daar is geen nood!"
 Mar spoedig roep di krygsrumoer:
 Dis oorlog tussen Brit en Boer.

"Myn Letti 'k breng jou uit gevaar,
 En gaan saam met myn broeders feg."
 "Ag, Hendrik, ek foel tog so naar;
 Breng my mar na ons huis eers weg."
 Tot by haar suster breng hy haar,
 Naby Pretoria, uit gevaar.

Mar hy had rus nog duurte meer.
 "Ek gaan saam met myn broeders stry!
 Nou laat ek my fan niks meer keer;
 'k Kom straks te laat om saam te ly."
 "Ag, Hendrik, wees daarvoor ni bang,
 Di oorlog duur gewis nog lang."

"Wi nou Transvaler hete mag
 Hoort same in di stryd te staan;
 Hy is onwaard an syn geslag,
 Wat sig één dag seek te ontslaan:
 'k Gé fer myn faderland myn bloed,
 Myn lewe 's daarvoor ni te goed."

“Ag, Hendrik, 'k werk liifs nes 'n myd
 Onder di Britse heerskappy;
 As jy moes sneuwel in di stryd,
 Ag, wat wen ek dan tog daarby?”
 “Myn hart, ek sal myn lewe geef,
 En jy sal dan in fryhyd leef.”
 Terwyl sy nog haar trane droog
 Het Hendrik reeds syn pêrd gesaal,
 Mar foor hy wegry uit haar oog
 Roep hy nog fer di laaste maal:
 “Faarwel, lig siin ek jou nooit weer;
 Mar ek befeel jou an di Heer!”

* * * *

“Na Langnek! Na Langnek!” so klink deur Transfaal.

“Na Langnek! Jaag daarheen nou, helde!
 “Di fyand hiir binne is fas allemaal;
 “Na Langnek, o'er heuwels en felde!
 “Want Colley kom an fan Natal met syn mag,
 “Hy sal o'er ons grense ni kome;
 “Na Langnek! daar sal ons di Rooies opwag;
 “Hul bloed moet op yge grond strome!
 “Na Langnek! kom, broeders, di fyand gekeer!
 “Na Langnek! klink deur onse felde!”
 En Hendrik was nou oek deur niks meer te keer,
 Hy 's onder di dapperste helde.

* * * *

“Hoe donker pak di wolke saam
 Rondom myn hoof!
 Mar deur di strome ly God my:
 Dis myn geloof.
 Dis soet my an Hem o'er te gé,
 In donkerhyd;
 Myn oog te sluit en Hem te volg,
 Waar Hy my lyd.
 Hy foer deur menig doornig pad
 Myn moede foet;
 Gaan Hy met my, elk tranedal
 Is my dan soet.
 As ek mar weet: Hy is by my,
 Myn God en Heer;
 Dan is myn arme hart gerus,
 En wens niks meer.

Al skyn gen ligstraal in myn oog,
 Ek sal ni dwaal;
 Want leunend op syn sterke arm
 Kan ek ni faal.
 Myn Hendrik is fan my gegaan,
 God an syn sy;
 En lydsaam rus ek in myn lot;
 God is met my."

* * * *

Hoe Hendrik sig ook haas, hoe finnik hy ook ry,
 Toen hy di Nek beryk, was d' eerste slag ferby.
 Di Rooies wou di Pas met leeuemag forseer,
 Mar sestig Boere jaag hul gou na onder weer.
 Di dappere Dean is dood, syn resiment ferslaan.
 En Colley radeloos foer weer fersterkings aan.
 Mar dappere Niklaas Smit, ons Luitnant-Generaal,
 Roep: "Kom Vrywilligers, di perde opgesaal!
 "Ons kan ni langer hier bly stil lê op di Nek;
 "Fan ons oe'rwinning moet ons nou di foordeel trek
 "Ons moet di fyand nou op yge grond anfal;
 "Daar kom ammunisi by fragte fan Natal
 "Ons kan dit ni toelaat dat Colley toefoer kry:
 "Kom, laat ons foorwaarts ruk en homsyn pas afsny!"
 Twe honderd burgers folg di dappere Feg-Generaal,
 En trek di fyand om, nog foor di awend daal.

* * * *

In di stille, donkre nag,
 Staen onder di hemel bloot
 Twe getrouwe frinde wag:
 Hendrik en syn naamgenoot,
 Neefs, getrou tot in di dood.
 Hendrik sug: "Ag, liwe Neef,
 "My is dit geopenbaar:
 "Morre moet 'k myn lewe geef;
 "Daarfoer is myn siil nou klaar;
 "Mar één ding druk my so swaar".
 "Niemand weet wat Gode keurt;
 "Hendrik, waarom kwel jy jou?
 "Molik is dit nog myn beurt...
 "Steeds was ons makaar getrou;
 "k Stry en sterf ook saam met jou."
 "Geef my nou jou hand as borg:
 "Dat, as jy nog na my leef,
 "Jy myn lyk te huis besorg,
 "En dit an myn Letti geef,
 "Met 'n boodskap, liwe Neef."

"Lewend was ons eensgesind,
 "Sterwend dan nog allermees;
 "Spaar God my, myn trouwste frind,
 "Ek sal jou fersorger wees,
 "Wees daarfoor tog ni befrees."

"Rustig gaan ek na myn dood;
 "Ek fertrou op God myn Heer;
 "'k Leg myn siil in Jesus skoot;
 "Mar één ding druk my nog meer,
 "Dis wat ek fan jou begeer:

"Letti draag onder haar hart
 "d' Eerste frug fan onse trou;
 "Dit sal wees 'n 'seun der smart;'
 "Want ek sal hom nooit anskou,
 "Mar hy sal myn stam ophou.

"Hannibal werd reeds as kind
 "Deur syn fader dit geleer:
 "Haat teen Rome ingeprint;
 "By di altaar kniël hy neer,
 "Om 'n ceuge haat te sweer.

"So moet Letti ook myn kind
 "By syn faders graf dit leer:
 "Teen di Britte haat inprint;
 "Laat hom op myn graf dit sweer:
 "Nooit di Britse mag te eer.

"Ower di onskuldig bloed,
 "Hier op onse grond gefloei,
 "Moet in elke jong gemoed
 "Eeuge fyandskap opgroei:
 "Britse mag moet uitgeroei!"...

'n Handdruk—en hul keer terug;
 Mar gen slaap sluit hul di oog.
 Daar onder di blote lug,
 Styg nog menig sug omhoog,
 Na di heldre hemelboog.

* * * *

Bloedrood ferrys di dageraad
 Ower di heuweltoppe,
 Toen Smit onder syn manne staat;
 Hy kon hul ni meer stoppe;
 Want foorwaarts ruk reeds Colleys mag
 En elk staan klaar reeds fer di slag.

"Ons fyand is meer in getal,
 "Gewapend met kanonne;
 "En nou moet ons hul gaan anfal;
 "Di daad lyk onbesonne:
 "Dog ruk mar op met God di Heer:
 "Hy geef ons d' owerwinning weer!
 "Hy is 'n God fan suiwer reg,
 "En sal ons ni begewe;
 "Hy sal foor ons gesig weer feg;
 "Ons fyande sal béwe:
 "Ons feg fer reg, ons feg dus fiir;
 "Jehova in ons krygsbaniir;"
 Hy geef syn perd nou fluks di spoor;
 Syn orders is gegéwe;
 Di burgers jaag, hul lydsman foor;
 Hul storm nou toe nes leeu;
 Want Colley had reeds met 'syn mag
 Di koppiis, waar hy hul opwag.
 Fan dri kante laat Smit toejaag,
 En dryf hul uit di rante;
 Di Boere storm gants onfersaag,
 Dring in fan alle kante;
 Hulle frees gen bom, kanon, geweer,
 En skiiit di kanonniirs selfs neer.
 Wi is hy wat met leeuemoed
 Di fyand storm durf lope?...
 Ag, straks moet hy dit met syn bloed
 En lewe nog bekope!...
 Daar fal hy—fer syn faderland!
 Dis Hendrik—by di foorste rant.
 Syn Neef staan ni heel fer fandaar,
 En siit fer Hendrik falle.
 Hy roep: "Ag, God, dit was tog waar!—
 En hy di eerst fan alle!...
 "Moet ek dit met myn bloed betaal,
 "Mar ek gaan Hendrik nou uithaal."
 Di fyand skiiit met bom en skroot,
 Mar hy stap foorwaarts moedig:
 En deur 'n hagelbui fan lood.
 Draag hy syn Neef so bloedig:
 Hy breng hom by syn maters weer,
 Mar Hendrik sprak gen woord toen meer.
 * * * * *
 Meer as twe jaar is ferfloge,
 Met syn freug en met syn rou;
 En di troostelose weduw

Is 'n blye moeder nou;
Want daar dartel an haar sy
'n Jongske, vrolik, liif, en bly.

Dikwils in di skemerawend,
Met di jongske an haar hand,
Siit men haar nog grafwaarts wandel.
Waar syn grafsteen staan geplant:
Want hiir waar haar Hendrik rus
Is haar enige hartelus.

Fele minnaars is gekome,
Om haar liefde weer te win;
Mar tot nogtoe was s' onfatbaar
Fer 'n tweede huwliksmin:
In haar faders huis begeer
Sy haar jongske en niks meer.

Wi sal di geluk'ge wese
Om te win haar hand en hart?.....
Of sal sy nooit weer beminne?.....
Freugde seek mar in haar smart?.....
Min 'n trouwe hart één keer,
En dan hiir op aard nooit weer?.....

• Pretoria, 8 April, 1883.

LITJI VAN 'N VOORTREKKER.

Myn ossewa, myn ossewa!
Ek wil jou deugde sing.
Skoon andre o'er jou traaghyd kla.
Jy is myn liweling.
Gé my mar net myn ossewa,
Dan sal ek na gen spoortryn fra.
Ek set myn Bybel in di kis;
Myn roer hang an di tent:
En binne al wat nodig is,—
Ek is an min gewind;—
Myn frou en kinders in myn wa,
En dan sal ek o'er niks meer kla.

Myn land is groot, myn land is goed.
 Myn land is ryk en fry;
 'k Het wild fer kos in owerfloed;
 Myn osse ruime wy.
 'k Sit soos 'n koning op myn wa,
 Wi sal my in di ruimte pla?
 So ry ek fort o'er berg en dal,
 Gelukkig in myn lot;
 Myn faderland is oweral,
 En oweral myn God;
 Rys ek dus op myn ossewa,
 Ek dank myn God fer syn gena.
 Myn perke is di hemeltrans,
 So fêr myn oge gaan;
 Bedags ry ek by sonneglans,
 Snags by di heldre maan,
 Of skyn di sterre op myn wa,
 Dan hoof ek na gen pad te fra.
 Ek frees gen Kaffer, wolf, of leeu,
 Mar hou op God myn oog;
 Hoe hulle brul, of raas, of skreue,
 Myn kruit di is mos droog;-
 Sit ek foor op myn ossewa,
 Ek laat my deur 'n leeu ni pla.
 Di grote boom di is myn kerk,
 Wanneer dit Sondag is;
 Myn ossiis wy; ek rus fan werk;
 Myn Bybel uit di kis;
 Ons sing en bid daar by myn wa,
 Soos by di Kruis fan Golgotha.
 Myn fooros is 'n trouwe diir,
 Hy weet di pad te hou;
 Myn agteros is 'n pelsiir;
 Op hom kan ek fertrou;
 Met sulke osse foor myn wa,
 Sal 'k na gen pêrd of muile fra.
 Myn osse fra gen foer of stal,
 Hul soek mar self hul kos;
 Hul dwaal fry rond in berg en dal,
 In ope feld of bos;
 Met frou en kinders by di wa,
 Kyk ek myn ossiis lustig na.

Di Engelsman het ons ferdruk.
In fyne slawerny:
Mar afgegoi het ons syn juk,
Ons is nou frank en fry;
Fry sit ek by myn ossewa,
En sal gen freemde juk weer dra.

Myn plaas en goed het ek laat bly.
Ek soek 'n nuwe land;
Di mooiste plek wat ek nou kry.
Sal ek myn penne plant;
Dan bou ek langs myn wa 'n huis,
En maak my daar op nuut weer tuis.

T.

Gabrons, 21 7. '94.